

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ*

Dr.Serdal SEVEN

Fırat Üniversitesi Muş Eğitim Fakültesi,
Okul Öncesi ABD.

Cenk YOLDAŞ

Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği A.B.D.

ÖZET

Bu araştırmada öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeylerine etki eden faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören 95 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada Sosyal Beceri Envanteri veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Ölçekten toplanan verilerin analizinde Tek Yönlü ANOVA, %(yüzde), aritmetik ortalama (\bar{X}) ve Pearson Korelasyon katsayısı, istatistiksel yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet dışındaki faktörlere göre anlamlı olarak değişmediği görülmüştür. Buna karşılık ölçeğin alt bölümleriyle bazı faktörler arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal yeterlilik, sosyal beceri, sınıf öğretmeni

EXAMINING MEMBERS OF PRE-SERVICE TEACHER'S SOCIAL SKILLS LEVEL

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the factors which are effecting to pre-service teachers' social skills levels. In order to achieve this purpose, datas were collected from 95 students of Buca Education Faculty pre-service department. Social Skill Inventory used for collecting datas. Obtained data have been analyzed by using percentage, one way ANOVA, mean (\bar{X}) and Pearson momentler correlation coefficient. The results of the study revealed that there were no significance difference between factors (except gender) and social skills levels. On the other hand there were some significance difference between the scale's sub-parts and other factors.

Key words: Social competence, social skills, pre-service teacher

* Bu makale, 13-15 Eylül 2006 XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur

GİRİŞ

Geçmişten günümüze öğretmenlerin sahip olmaları gereken niteliklerin neler olması gerektiğiyle ilgili tartışmalar olmaktadır. Bu tartışmalarda öğretmenlerin bilimsel kimliklerinin yanında sanatsal kimlikleri ve kişilik özellikleri de önemli görülmektedir. Kimileri öğretmenlerin bilimsel kimliklerini ön planda tutarken kimileri de sanatsal kimliklerini veya kişilik özelliklerinin belirleyici olduğuna inanmaktadırlar. Fakat asıl olan öğretmen niteliklerinin yetiştirilmesi hedeflenen insan tipiyle doğru orantılı olması gerekliliğidir (Yüksel, 2001).

Sanders ve Rivers (1996)'e göre öğretmen nitelikleri mesleki yeterlilik, öğrenim durumu, alan bilgisi ve öğretmenlik deneyimleri ve sosyal yeterlilikleri içermektedir. Bunun yanında son yıllarda öğretmen adaylarında bulunması gereken roller konusunda üç alan ön plana çıkmıştır (Yüksel, 2001). Bu alanlar: 1. Organizasyon-plânlama ve öğretim yaklaşımları, 2. Meslekî profesyonellik ve 3. Sosyal becerilerdir. Organizasyon-plânlama ve öğretim yaklaşımı: öğretmen için ders için gerekli materyalleri hazırlama, planlama yapma ve diğer organizasyonla ilgili davranışları içerir. Meslekî profesyonellik: alan bilgisini yenilemek, okulun işleyişi hakkında bilgili olmak ve öğrencileri uygun şekilde rehberlik etmek gibi becerilerle ilgilidir. Sosyal beceriler ise öğrenciler ve diğer görevlilerle uygun iletişimi kurabilmek, öğrencileri işbirliği içinde çalıştırabilmek gibi becerilerle ilişkilidir.

National Research Council (2001) tarafından yayınlanan rapora göre çocuk öğretmen ilişkisi, çocuğun okul başarısı, bireyselleşmesi ve sosyal yeterliğini etkileyen önemli bir faktördür.

Sosyal yeterlilikle sosyal beceri aynı kavramlar değildir. Sosyal yeterlilik, bireyin belli durumdaki performansının genel niteliği hakkında sosyal yargı bildiren geniş bir kavramdır. Sosyal beceri ise sosyal durumda sergilenen davranış biçimidir. Sosyal olarak yeterli olan bireyler sosyal beceriye de sahiplerdir. Ancak bireylerin sahip oldukları bu becerileri hangi durumlarda ve nasıl kullanacaklarını yeterince öğrenmemiş olmaları sosyal beceri eksikliğini doğurmaktadır (Hops, 1983:3) Sosyal becerinin literatürde pek çok tanımı yapılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Hops'a göre (1983) sosyal beceri, sosyal durumda sergilenen davranış biçimidir.

Dowrick (1986:5)'e göre sosyal beceriler; “belli bir ortamda toplumsal olarak kabul görecektir ve hem kişinin kendisi, hem de karşısındaki için yararlı olacak şekilde davranabilme becerisi”dir.

Gresham ve Eliot (1990), Sosyal beceriler, “bir kişinin sosyal olarak kabul edilmeyen davranışlardan kaçınarak diğerleriyle etkileşimlerini sağlayan sosyal olarak öğrenilmiş kabul edilebilir davranışları” olarak tanımlanmıştır.

Kelly (1982:3), sosyal beceriyi, çevreden olumlu pekiştirici sağlayan veya devam ettiren kişilerarası ilişki durumlarında kullanılan öğrenilmiş davranışlar olarak görmektedir.

Yukarıdaki tanımlarda ortak olarak sosyal çevreye ve davranış biçimlerine vurgu yapılmıştır. Bu da bireyin sosyal çevreye uygun davranış kalıpları geliştirilmesinin sosyal beceri olarak kabul edildiğini göstermektedir. Bununla birlikte bu tanımlarda birbirlerinden farklı olarak bireyin yararı, diğerleriyle etkileşim ve öğrenilmiş davranışlarda sosyal beceri ile ilgili görülmüştür.

Bahsedilen tanımlara bağlı olarak sosyal becerileri oluşturan çeşitli yapılar oluşturulmuştur. Bunlardan Riggio (1986;1989) tarafından ortaya atılan yapı bilim dünyasında en çok kabul görenlerden birisidir. Riggio (1986;1989) sosyal becerileri oluşturan altı yapı olduğunu belirtmektedir. Riggio'nun geliştirmiş olduğu Sosyal Beceri Envanteri'nde (Social Skills Inventory) sosyal beceri ve sosyal becerileri oluşturan yapılar aşağıdaki gibi ele alınmaktadır:

1. Duyuşsal anlatımcılık (emotional expressivity): Bireylerin sözel olmayan iletişim becerilerini, özellikle duyuşsal mesajları gönderme becerilerini ifade etmektedir.

2. Duyuşsal duyarlık (emotional sensitivity): Diğerlerinin sözel olmayan mesajlarını alma ve anlamlandırma becerisi ifade eder.

3. Duyuşsal kontrol (emotional control): Bireylerin duyuşsal ve sözel olmayan tepkilerini düzenleme ve kontrol becerileriyle ilgilidir.

4. Sosyal anlatımcılık (social expressivity): Bireylerin birbirleriyle sosyal iletişim kurma ve iletişime katılma becerilerini ifade etmektedir.

5. Sosyal duyarlık (social sensitivity): Diğerlerinin sözel iletişimlerini alma, anlama ve yorumlama becerilerini içermektedir.

6. Sosyal kontrol (social control): Sosyal rol oynama ve bireyin sosyal olarak kendini ortaya koyma becerilerini ifade eder.

İlköğretimin 1. kademesinde çocukların kazanmaları gereken sosyal beceriler vardır. Çocukların bu becerileri kazanmamaları onlar için büyük sosyal riskler doğurur. Bu beceriler şunlardır (Worzbyl ve O'Rourke 1989; Katz ve McClellan, 1997; Cartledge ve Milburn, 1980):

1. *Basit İletişim becerileri:* Dil, gülümseme, göz kontağı, dineleme gibi becerilerdir. Etkili bir iletişim için çocuğun, sosyal becerileri öğrenmesi gerekmektedir.

2. *Paylaşma becerileri:* Paylaşmaya istekli çocuklar sınıf içinde daha iyi kabul görürler. Bu beceriler özellikle ilk sınıflarda cesaretlendirilmelidir.

3. *Kurallara uyma becerileri:* Kurallara uyma becerileri sınıfta düzenli olarak uygulanırsa çocuklar bu alışkanlığı kazanabileceklerdir. Bu beceriyi uygulayan çocukları düzenli olarak pekiştirmek, çocukların bu davranışlara daha fazla ilgi duymasını sağlayacaktır. Kurallara uyma, katı bir biçimde öğrencilerin davranışlarını sınırlandırmak değildir. Okulda kazandırılmaya çalışılan bilişsel, psiko-motor ya da duyuşsal davranışların, alışkanlık hâline gelmesini sağlamaktır.

4. *Giriş ve işbirliği davranışları:* Gruba girme, işbirliği ve yardımlaşma gibi becerileri içerir. Bu becerileri gelişimi için grupla çalışma imkânı oluşturulmalıdır.

5. *Hedef belirleme ve karar verme becerileri:* Yetişkinler çocukların çok küçük olduklarını ve kendi başlarına karar veremeyeceklerine inanırlar. Gerçekte uygun koşullar sağlandığında çocuklar bu becerileri kazanabilirler.

7-11 yaş arası, Çocukların öğretmenlerini model alarak onun gibi davranma eğiliminin en yoğun olduğu dönemlerden biridir. Bu yaşlar arasında çocuğun sosyal gelişimine, eğitim programları ve çocuğun sosyal özelliklerinin yanı sıra sınıf öğretmenin sosyal özellikleri de etki etmektedir (Yüksel, 2001). Çocuğun temel sosyal becerileri edinmelerinde öğretmen hem bir eğitimci hem de bir model olarak önemli bir role sahiptir. Bu nedenle öğretmenlerin sosyal becerileri ve bu becerilerin oluşmasına neden olan etkenler önemli görülmüştür.

Bu çalışmada sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin sosyal beceri durumları tespit edilerek öğretmen adaylarının sosyal becerilerine etki eden faktörler belirlenmeye çalışılacaktır. Böylece 7-11 yaş döneminde çocuğun sosyalleşmesinde önemli bir yeri olan öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri

fakültelerinden mezun olurken, sosyal beceri eğitimi verebilmeleri için gerekli sosyal özelliklere ne kadar sahip oldukları hakkında güvenilir bilgiler elde edilmesi ve öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeylerine etki eden faktörlerin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sınıf öğretmeni adaylarının sosyal beceri düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Sınıf öğretmeni adaylarının sosyal beceri düzeyleri mezun oldukları lise türüne göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Sınıf öğretmeni adaylarının sosyal beceri düzeyleri anne babalarının öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Sınıf öğretmeni adaylarının sosyal beceri düzeyleri doğum sırasına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Sınıf öğretmeni adaylarının sosyal beceri düzeyleri ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
6. Anne-babanın öğrenim ve gelir düzeyi, cinsiyet, lise türü, doğum sırası faktörleri ile Sosyal Beceri Envanterinin alt ölçekleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma, verilerin analizi dikkate alındığında, betimsel tekniklerin yanı sıra hem gruplararası karşılaştırmaları hem de korelasyonel analizleri gerektirmektedir. Bu nedenle araştırma, genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli özelliğine sahiptir.

Evren ve örneklem

Araştırma 2005-2006 öğretim yılında İzmir ili Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Örgün Öğretim Programında öğrenim gören 151 dördüncü sınıf öğrencisi (39 erkek 112

kız); örneklemini ise tesadüfî olarak seçilen 70’i kız 25’i erkek olmak üzere toplam 95 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler Riggio (1986) tarafından geliştirilen Social Skill Inventory (Sosyal Beceri Envanteri) ölçeğiyle toplanmıştır. Ölçek; Sosyal Anlatımcılık, Duyuşsal Duyarlık, Duyuşsal Kontrol, Sosyal Anlatımcılık, Sosyal Duyarlık ve Sosyal Kontrol alt ölçeklerini içermektedir. Ölçeğin orijinalinin güvenilirliği $r = .94$ olarak bulunmuştur. Ülkemizde bu ölçeğin Türkçeye çeviri, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları (Yüksel, 2004) tarafından yapılmıştır. Yapılan güvenilirlik analizi sonucu $r = .92$ olarak bulunmuştur. Sosyal Beceri Envanterinin alt ölçeklerinin güvenilirliği ise şu şekilde bulunmuştur: Duyuşsal Anlatımcılık .81, Duyuşsal Duyarlık .87, Duyuşsal Kontrol .80, Sosyal Anlatımcılık .89, Sosyal Duyarlık .88, Sosyal Kontrol .89.

Verilerin Analizi

Ölçekten toplanan verilerin analizleri için SPSS paket programı kullanılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının sosyal becerileri ile incelenen faktörler arasındaki farkların anlamlılığı Tek Yönlü ANOVA, aritmetik ortalama (\bar{x}) ve % (yüzde) ile çözümlenmiştir. Diğer taraftan incelenen faktörler ile Sosyal Beceri Envanterinin alt ölçekleri arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon katsayısı istatistiksel yöntemi kullanılarak bulunmuştur.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmaya ait betimsel istatistikler ve dağılımlar ile araştırmanın alt amaçları doğrultusunda toplanan verilerle elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Sosyal Becerilere Etki Eden Faktörlere Ait Betimsel İstatistikler ve Dağılımlar

Sosyal becerilere etki eden faktörlerin dağılımlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1 Sosyal Becerilere Etki Eden Faktörlere Ait Betimsel İstatistikler

	Aritmetik ortalama	Ortanca	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Cinsiyet	1,26	1,00	,44	1,093	-,823
Mezun Olunan Lise Türü	1,68	2,00	,66	,437	-,707
Anne Öğrenim Durumu	2,06	2,00	,68	-,079	-,806
Baba Öğrenim Durumu	1,76	2,00	,83	,484	-1,396
Doğum Sırası	2,04	2,00	,68	-,053	-,814

Dağılımın anlamlı çıkabilmesi için çarpıklık ve basıklık değerlerinin toplamının 0 ile ∓ 1 (-1veya + 1) arasında olması gerekir. Tablo 1'e göre, sosyal becerilere etki eden faktörlerin tümünün çarpıklık ve basıklık değerlerinin toplamı ∓ 1 değerinden küçük çıktığından bütün dağılımların anlamlı olduğu anlaşılmıştır.

Sosyal becerilere etki eden faktörlere göre öğrencilerin dağılımları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Sosyal Becerilere Etki Eden Faktörlere Ait Dağılımlar

Değişken	Grup	N	%		
Cinsiyet	Erkek	25	26,3		
	Kız	70	73,7		
	Toplam	95	100		
Mezun Olunan Lise Türü	Fen, Süper ve And. Lisesi.	40	42,1		
	Genel Lise	45	47,4		
	Meslek Lisesi	10	10,5		
	Toplam	95	100		
Anne ve Baba Öğrenimi		Anne	Baba	Anne	Baba
	İlköğretim	19	44	20,0	46,3
	Lise	51	27	53,7	28,4
	Üniversite	25	24	26,3	25,3
Toplam	95	95	100,0	100,0	
Doğum Sırası	İlk çocuk	20	21,1		
	Ortanca Çocuk	51	53,7		
	Son Çocuk	24	25,3		
	Toplam	95	100		
Sosyo-Ekonomik Düzey	Alt	21	22,1		
	Orta	49	51,6		
	Üst	25	26,3		
	Toplam	95	100,0		

Genel Toplama ve Cinsiyete göre Sosyal Beceri Düzeyi Dağılımları

Genel toplama ve cinsiyete göre sosyal beceri düzeyi dağılımları Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Genel toplama ve cinsiyete göre sosyal beceri düzeylerine ilişkin dağılımları

Sosyal düzey	Cinsiyet		Toplam
	Kız	Erkek	
Düşük	11	5	16
Orta	49	15	64
Yüksek	10	5	15
Toplam	70	25	95

Tablo 3 incelendiğinde 95 öğrenciden 16’sının sosyal beceri düzeyinin düşük, 64’ünün orta ve 15’inin yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında 70 kız öğrenciden 11’inin düşük, 49’unun orta 10’unun ise yüksek düzeyde sosyal becerilere sahip oldukları görülmektedir. Yine 25 erkek öğrenciden 5’inin düşük, 15’inin orta ve 5’inin yüksek düzeyde sosyal beceriye sahip olduğu görülmüştür.

Cinsiyetle Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişki

Sınıf öğretmeni adaylarının cinsiyete göre sosyal beceri düzeyi grup ortalamaları ve ANOVA sonuçları Tablo 4 ve 5’de verilmiştir.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Sosyal Beceri Ortalamaları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S
Erkek	25	354,00	33,54
Kız	70	304,00	38,12
Toplam	95	317,16	42,93

Tablo 5. Cinsiyete Göre Sosyal Beceri Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplararası	46052,63	1	46052,63	33,65	,000
Gruplarıçi	127262,00	93	1368,41		
Toplam	173314,63	94			

Tablo 5’deki analiz sonuçları, cinsiyetle sosyal beceriler arasında farkın anlamlı olduğunu göstermektedir (F (1-94) 33.65 = $p > .01$). Başka bir deyişle sosyal beceri düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Diğer taraftan Tablo 4’deki ortalama puanlara bakıldığında kızların ($x = 304.00$) sosyal beceri puanlarının erkeklerle ($x = 354.00$) göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Mezun Olunan Lise Türüyle Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişki

Sınıf öğretmeni adaylarının mezun oldukları okula göre sosyal beceri ortalamaları ve ANOVA sonuçları Tablo 6 ve 7’de sunulmuştur.

Tablo 6. Mezun Olunan Lise Türüne Göre Sosyal Beceri Ortalamaları

Mezun Olunan Lise Türü	N	\bar{X}	ss
Fen-Süper-And. liseleri	40	314,85	41,39
Genel Lise	45	312,76	45,19
Meslek Lisesi	10	346,20	28,14
Toplam	95	317,16	42,94

Tablo 7. Mezun Olunan Lise Türüne Göre Sosyal Beceri Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	9519,62	2	4759,81	2,67	,074
Gruplariçi	163795,01	92	1780,38		
Toplam	173314,63	94			

Tablo 7’deki analiz sonuçları, mezun olunan okulla sosyal beceriler arasında anlamlı farkın olmadığını göstermektedir (F (2-92) 2.67 = $p < .05$). Başka bir deyişle sosyal beceri düzeyleri mezun olunan okula göre anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Tablo 4’deki mezun olunan okula göre sosyal beceri düzeyi farklarını ayrıntılı olarak görmek için aritmetik ortalamalara bakılmıştır. Tablo 6’daki ortalamalara göre, genel lise mezunları ($X = 312.56$) ve süper lise, Anadolu ve fen lisesi mezunları ($X = 314.85$) meslek lisesi mezunlarına ($X = 346$) göre daha az sosyal beceri sergilemişlerdir.

Anne ve Babanın Öğrenim Durumuyla Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişki

Anne ve babanın öğrenim durumuna göre sosyal beceri puanlarının ANOVA sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Anne ve Babanın Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Beceri Puanlarının ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p
Anne Öğrenim	Gruplararası	2363,36	2	1181,68	,64	,532
	Gruplariçi	170951,27	92	1858,17		
	Toplam	173314,63	94			
Baba Öğrenim	Gruplararası	784,87	2	392,43	,21	,812
	Gruplariçi	172529,76	92	1875,32		
	Toplam	173314,63	94			

Tablo 8’deki analiz sonuçlarına göre anne ve babanın öğrenim durumu ile sosyal beceriler arasında anlamlı farkın olmadığı görülmektedir ($F(2-92) .64 = p < .05$; $F(2-92) .21 = p < .05$). Başka bir deyişle sosyal beceri düzeyleri anne ve babanın öğrenim durumuna göre anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Doğum sırasıyla Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişkisi

Sınıf öğretmeni adaylarının doğum sırasına göre sosyal beceri ortalamaları ve ANOVA sonuçları Tablo 9 ve 10’da sunulmuştur.

Tablo 9. Doğum Sırasına Göre Sosyal Beceri Ortalamaları

Doğum Sırası	N	\bar{X}	ss
İlk çocuk	39	311,1795	40,37969
Ortanca	19	321,6842	42,58332
Son çocuk	37	321,1351	46,05140
Toplam	95	317,1579	42,93917

Tablo 10. Doğum Sırasına Göre Sosyal Beceri Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	2368,46	2	1184,23	,64	,531
Gruplariçi	170946,17	92	1858,11		
Toplam	173314,63	94			

Tablo 10'daki analiz sonuçlarına göre doğum sırası ile sosyal beceriler arasında anlamlı farkın olmadığı görülmektedir ($F(2-92) .64 = p < .05$). Başka bir deyişle sosyal beceri düzeyleri öğrencilerin ailedeki doğum sırasına göre anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Tablo 9'daki doğum sırasına göre sosyal beceri düzeyi farklarını bulmak amacıyla yapılan aritmetik ortalamalara bakılmış ortalamalar, ilk çocukların ($X=311.18$) ortanca (321.68) ve son ($X=321.14$) çocuklara göre daha az sosyal beceri sergilediklerini göstermiştir.

Ailenin Sosyo-ekonomik düzeyiyle Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişki

Sınıf öğretmeni adaylarının ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyine göre sosyal beceri puanlarının ANOVA sonuçları Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre Sosyal Beceri Puanlarının ANOVA Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	5692,35	2	2846,173	1,56	,22
Gruplariçi	167622,27	92	1821,981		
Toplam	173314,63	94			

Tablo 11'deki analiz sonuçlarına göre sosyo-ekonomik düzey ile sosyal beceriler arasında anlamlı farkın olmadığı görülmektedir ($F(2-92) 1.56 = p < .05$). Bu da sosyal beceri puanlarının öğrenci ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı şekilde değişmediğini ortaya koymaktadır.

Alt Ölçeklerle İlgili İlişki İncelemeleri

Anne ve babanın öğrenim ve gelir düzeyi ile alt ölçekler arasındaki ilişkiler Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Anne-Babanın Öğrenim ve Gelir Düzeyi ile Alt Ölçekler Arasındaki İlişkiler

		Anne-baba Öğrenimi ve gelir düzeyi	Duyuşsal Anlatımcılık	Duyuşsal Duyarlık	Duyuşsal Kontrol	Sosyal Anlatımcılık	Sosyal Duyarlık	Sosyal Kontrol
Anne Öğrenim	Pearson	1	,234(*)	,209(*)	-,108	,273(**)	,101	,247(*)
	P		,022	,042	,298	,007	,328	,016
	N	95	95	95	95	95	95	95
Baba Öğrenim	Pearson	1	,102	,119	-,118	,114	,202(*)	,071
	P		,323	,251	,256	,271	,049	,493
	N	95	95	95	95	95	95	95
Gelir Düzeyi	Pearson	1	,164	,243(*)	-,059	,100	,154	,120
	P		,112	,018	,570	,333	,136	,247
	N	95	95	95	95	95	95	95

* Korelasyon .05 düzeyinde anlamlıdır.

** Korelasyon .01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 12’deki annenin öğrenim düzeyi ile sosyal beceri envanterinin alt ölçekleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde annenin öğrenim durumuyla duyuşsal anlatımcılık ($r = .234$, $p < .05$), duyuşsal duyarlık ($r = .209$, $p < .05$), sosyal anlatımcılık ($r = .273$, $p < .01$) ve sosyal kontrol ($r = .247$, $p < .05$) becerileri arasında anlamlı pozitif ilişkilerin olduğu bulunmuştur. Yine Tablo 12’deki babanın öğrenim düzeyi ile alt ölçekler arasındaki ilişkiler incelendiğinde sadece sosyal duyarlılıkla babanın öğrenim düzeyi arasında anlamlı pozitif bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($r = .202$, $p < .05$). Diğer alt ölçeklerle babanın öğrenim düzeyi arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunamamıştır. Tablo 12’ye göre, gelir düzeyi ile duyuşsal duyarlık arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur ($r = .243$, $p < .05$). Gelir düzeyi ile diğer alt ölçekler arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Araştırmada ele alınan diğer faktörlerle (cinsiyet, lise türü, doğum sırası) Sosyal Beceri Envanterinin alt ölçekler arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunamamıştır.

TARTIŞMA

Sosyal beceri puanlarıyla incelenen faktörler arasındaki ilişkilerden elde edilen veriler konu ile ilgili yapılan birçok çalışmayla tutarlı bulunmasına rağmen yapılan benzer araştırmalardan bazıları ile tutarsızlıklar tespit edilmiştir.

Cinsiyetle sosyal beceri arasında anlamlı farklılık bulunması beklenen bir sonuç iken ortalama puanlara bakıldığında erkeklerin kızlardan daha yüksek sosyal beceriye sahip olduğu yönündeki bulgu, Jamyang-Tshering (2004); Kazdin (1985) ve Raine, (1993) tarafından elde edilen kızların erkeklerden daha çok sosyal beceri sergilediği bulgusunu desteklememektedir.

Sosyal beceri düzeylerinin anne ve babanın öğrenim durumuna göre anlamlı bir şekilde değiştiği bulgusu Fletcher ve başkaları (1995); Pettit ve başkaları (1991) tarafından elde edilen “sosyal becerilerle anne baba eğitim düzeyi arasında ilişki olmadığı” bulgusuyla paraleldir. Buna karşılık, Cousins ve başkaları (1993); Fox ve başkaları (1995) tarafından bulunan “sosyal becerilerle anne babanın eğitim düzeyi arasında yüksek düzeyde anlamlı farklılık olduğu” bulgusuna zıt sonuçlar alınmıştır.

Doğum sırasına göre sınıf öğretmeni adaylarının sosyal beceri düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmazken, aritmetik ortalamalarda ailede ilk çocuk olan öğrencilerin ortanca ve son çocuk olanlara göre daha düşük ortalama puanlara sahip oldukları görülmüştür. Bu konuda, Margetts (2002), tarafından yapılan bir araştırmada ilk çocukların ailedeki sonradan doğan çocuklara göre daha az işbirliği gösterdikleri bulgusuna varılmıştır. Diğer taraftan Seven (2007), okul öncesi çocukların sosyal becerilerini incelediği araştırmasında doğum sırasıyla sosyal problemler arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Fakat ortalama puanlara göre sosyal problemlerin en fazla ilk çocukta görüldüğü ortaya çıkmıştır. Bu araştırmadaki ortalama puanlara göre sosyal beceri davranışının en az ilk çocuklarda görüldüğü ve doğum sırasıyla sosyal beceriler arasında anlamlı fark olmadığı bulguları Seven (2007) ve Margetts (2002) tarafından elde edilen bulgularla paralel gözükmemektedir. Buna karşılık Seven (2007)’in ilk çocuktan son çocuğa doğru sosyal beceri puanlarının düştüğü sonucuyla bu bulgular örtüşmemektedir. Seven (2007) tarafından yapılan araştırmada “okul öncesi çocukların sosyal problem davranışlarının son çocuktan ilk çocuğu doğru arttığı” bulgusuyla bu araştırmadaki “ortanca çocuğun en çok sosyal beceri puanına sahip olması” bulgusu

arasında farklılık 6 yaşından üniversite çağına kadar sosyal beceri davranışlarının birçok faktörden etkilenerek değişim gösterebileceği izlenimini vermektedir.

Sosyal beceriler ve sosyo-ekonomik düzeyle ilgili pek çok araştırma yapılmıştır: McLoyd (1988) fakir ve alt sosyo-ekonomik düzeyde olan çocukların orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklara göre yüksek oranda duygusal ve davranışsal problemler yaşadıklarını rapor etmiştir. Ramsey (1998) sosyo-ekonomik düzeyin çocukların sosyal stratejileri kullanma biçimleriyle ilgili olabileceğini öne sürmüştür. Bu iddiaya göre alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların problem çözmede orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklara göre daha hırçın ve saldırgan davrandıklarını ortaya koymuştur. Buna ek olarak Ramsey (1998), düşük gelirli ailelerden gelen çocukların daha az sözel iletişim kurdukları bulgusuna varmıştır. McLoyd (1998) da sosyal sınıf farklılıklarının dışsal problem davranışlarında okul öncesinden ilköğretime doğru artış gösterdiği sonucuna varmıştır. Buna karşılık Seven (2007) tarafından yapılan okul öncesi çocukların sosyal problem davranışlarının incelendiği araştırmada sosyo-ekonomik düzeyin sosyal problem davranışlarına göre anlamlı olarak değişmediği ortaya çıkmıştır. Bu araştırmanın sonuçları (Seven (2007) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarıyla paralellik gösterirken; McLoyd (1988) ve Ramsey (1988) tarafından elde edilen bulguları desteklememiştir.

Sosyal Beceri Envanteri'nin alt ölçekleri ile yapılan ilişki analizlerinde anne-baba ve gelir faktörleri dışındaki faktörlerle herhangi bir şekilde anlamlı ilişki bulunmamıştır. Anne öğreniminin sosyal beceri envanterinin altı alt ölçeğinden dördüyle ilişkili olarak bulunması annenin eğitsel yeterliliğinin çocuğun sosyal becerilerini geliştirmedeki önemini vurgulamaktadır. Bunun yanında babanın öğrenim durumunun sadece bir alt ölçekle ilişkili olarak bulunması anne ve babanın sosyal becerilerin kazanıldığı kritik dönemlerde çocukla ilgilenme şekilleri ve süreleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Aşağıda araştırmadan elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlar doğrultusundaki öneriler maddeler halinde sunulmuştur.

1. Araştırmadaki sosyal beceri puanlarına göre bulunan sosyal beceri düzeylerinin normal dağılıma uygun olmaları deneklerin sosyal beceri puanlarına etki eden çok güçlü faktörlerin olmadığını göstermektedir.
2. Sosyal becerilere yönelik olarak yapılan birçok araştırmanın aksine bu araştırmada erkeklerin sosyal beceri ortalamalarının kızlardan fazla olması durumu şaşırtıcı bulunmuştur.
3. Fen lisesi, süper lise ve Anadolu lisesi mezunu olup ta sınıf öğretmenliğini kazanan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri genel liselere ve meslek liselerine göre düşük çıkmıştır. Buradan bu liselerde öğrencilerin ders çalışmaya ayırdıkları zamanın çok, sosyal ilişkilere ayırdıkları zamanın az olması önemli bir etken olarak düşünülebilir. Bu tür liselerin gerektirdiği yoğun çalışma temposu öğrencilerin sosyal ilişkilerden uzak kalmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle eğitim programları tekrar gözden geçirilmeli ve öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirici faaliyetlere yer verilmelidir.
4. Doğum sırasına göre son çocukların ilk çocuklara göre daha yüksek sosyal beceri göstermeleri ailedeki sosyal ilişkilerle ilgili bir izlenim vermektedir ve beklenen bir durum olarak görülmektedir. Buna göre ilk çocuklar ailede anne baba ve diğer yetişkinlerle ilişki kurmak zorunda kalmaktadır. Fakat son çocuklar ailede kendilerine yaşça daha yakın kardeşleriyle sosyal ilişkiye girme fırsatı bulabilmektedirler. Bu durumda ilk çocukların bu sosyal dezavantajını ortadan kaldırmak için bu tür çocukların akranlarıyla daha fazla ilişki içerisine girmesi sağlanmalıdır.
5. Anne ve babanın öğrenim durumuyla sosyal beceri puanları arasında anlamlı farklılık olmamasına rağmen annenin öğrenim durumuyla duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlık, sosyal anlatımcılık ve sosyal kontrol babanın öğrenim durumuyla sosyal duyarlılık becerileri arasında anlamlı ve pozitif ilişki bulunmuştur. Buna göre, annelerin öğrenim düzeylerinin çocuklarının diğerleriyle sözel ve sözel olmayan mesaj gönderme, sosyal iletişim kurma ve kendini kontrol etme becerilerini babaların öğrenim düzeylerinin ise

çocuklarının sözel iletişim kurmadaki becerilerini etkilediği görülmüştür. Bu nedenle ülkemizde kız çocuklarının lise ve üniversite eğitimi alabilmeleri için yeni çalışmalar yapılmalı mevcut çalışmalar genişletilmelidir.

6. Gelir, diğerlerinin birey hakkındaki bakış açılarını etkileyen bir faktördür. Verilere göre gelir seviyesi yüksek olan öğretmen adaylarının daha empatik ve anlayışlı oldukları görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Agostin, T.M. ve Bain, S. K. (1997). Predicting early school success with development and social skill screeners. *Psychology in the Schools*. 34 (3), 219- 228.
- Atılğan G., (2001). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen ilköğretim 1. kademe ve 1. devre öğrencilerinin sosyal beceri özelliklerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Cartledge, G. ve Milburn, J.A. (1980) *Teaching Social Skills to Children*. Pergamon Press, USA.
- Cousins, J.H., Power, T.G. ve Olvera-Ezzell, N. (1993). Mexican-American mothers' socialization strategies: effects of education, acculturation, and health locus of control. *Journal of Experimental Child Psychology*, 55, 258–276.
- Dowrick, P.W. (1986). *Video training. Chapter 11 in Social survival for Children: A Trainer's Resource*. New York: Brunner/Mazel.
- Fletcher, A.C., Steinberg, L., Darling, N. ve Dornbusch, S.M. (1995). The company they keep: Impact of authoritative parenting in the adolescent's social network on individual adjustment and behavior. *Developmental Psychology*, 31, 300-310.
- Fox, R.A., Platz, D.L. ve Bentley, K.S. (1995). Maternal factors related to parenting practices, developmental expectations, and perceptions of child behavior problems. *Journal of Genetic Psychology*, 156, 431-441.
- Gresham, F.M., ve Elliot, S.N. (1990). *The Social Skills Rating System*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
- Hops H. (1983), Children's social competence and skill: Current research practices and future directions. *Behavior Therapy*, 14, 3 –18.

- Jamyang-Tshering, K. (2004). Social competence in preschoolers: an evaluation of the psychometric properties of the preschool Social Skills Rating System (SSRS). Ph. D. Thesis, ABD: Pace University.
- Kazdin, A. E. (1985). *Treatment of antisocial behavior in children and adolescents*. Homewood, IL: The Dorsey Press.
- Kelly J.A. (1982). *Social Skills Training: A Practical Guide for Intervention*. NY: Springer Publishing Company.
- Katz, L. ve McClellan, D.E. (1997) *Fostering children's social competence: The teacher's role*. National Association for Education of Young Children, USA.
- Margetts, Kay. (2002). Child care arrangements, personal, family and school influences on children's adjustment to the first year of schooling. The executive summary is available at the University of Melbourne, Australia, Department of Learning and Educational Development.
- McCloyd, V.C. (1998). Socioeconomic disadvantage and child development. *American Psychologist*, 53, 185-204.
- National Research Council (2001). *Eager to learn*. Washington DC: National Academies Press.
- Ramsey, M. (1998). *Professional and popular medicine in France 1770:1830, The social world of medical practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Raine, A. (1993). *The psychopathology of crime: Criminal behavior as a clinical disorder*. San Diego, CA: Academic Press.
- Riggio, R.E. (1986). Assessment of Basic Social Skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51 (3), 649-660.
- Riggio, R. E. (1989). *Social Skills Inventory*. Consulting Psychologists Press, Inc.
- Ruggiero, T. (2002). Social skills, intelligence, and gender as predictors of standardized measures of achievement and teacher ratings of behaviors associated with learning. A thesis in school psychology. The Pennsylvania State University.
- Pettit, G.S., Harrist, A.W., Bates, J.E. ve Dodge, K.A (1991). Family interaction, social cognition and children's subsequent relations with peers at kindergarten. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8, 383-402.
- Sanders, W. ve Rivers, J. (1996). *Cumulative and residual effects of teachers on future student academic achievement*. Knoxville, TN: University of Tennessee.

- Seven S. (2007). Altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine ailesel faktörlerin etkisinin incelenmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13(50) (baskıda).
- Yüksel, G. (2004), *Sosyal Beceri Envanteri*, Ankara. Asıl Yayınevi.
- Yüksel, G. (2001), Öğretmenlerin Sahip Olmaları gereken Davranış Olarak Sosyal Beceri , *Milli Eğitim Dergisi*, sayı 150, Mart, Nisan, Mayıs.
- Worzby, J.C ve O'rourke, K. (1989). *Elementary school counseling. A blueprint for today and tomorrow*. West Kilgore Avenue. Accelerated Development Inc.